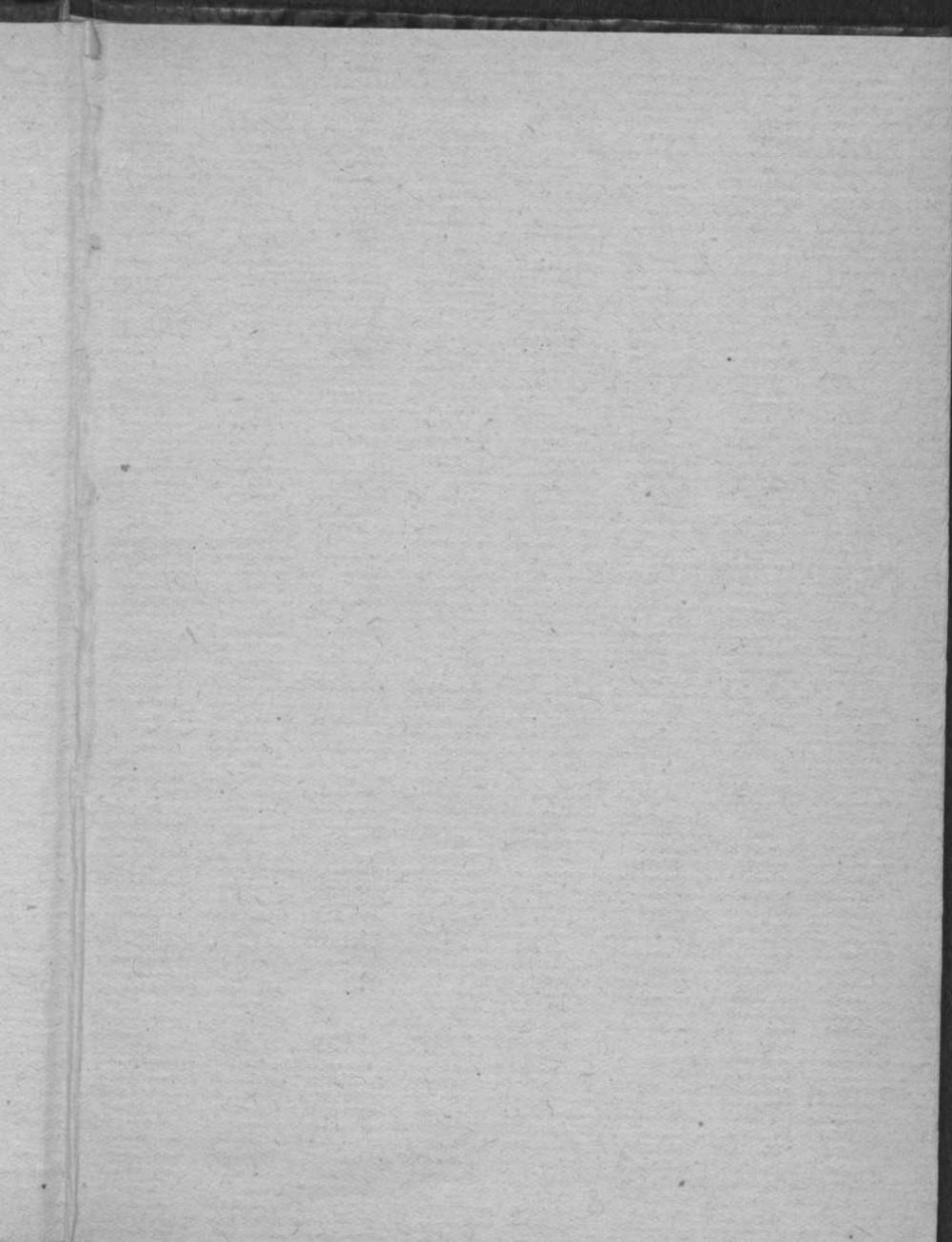

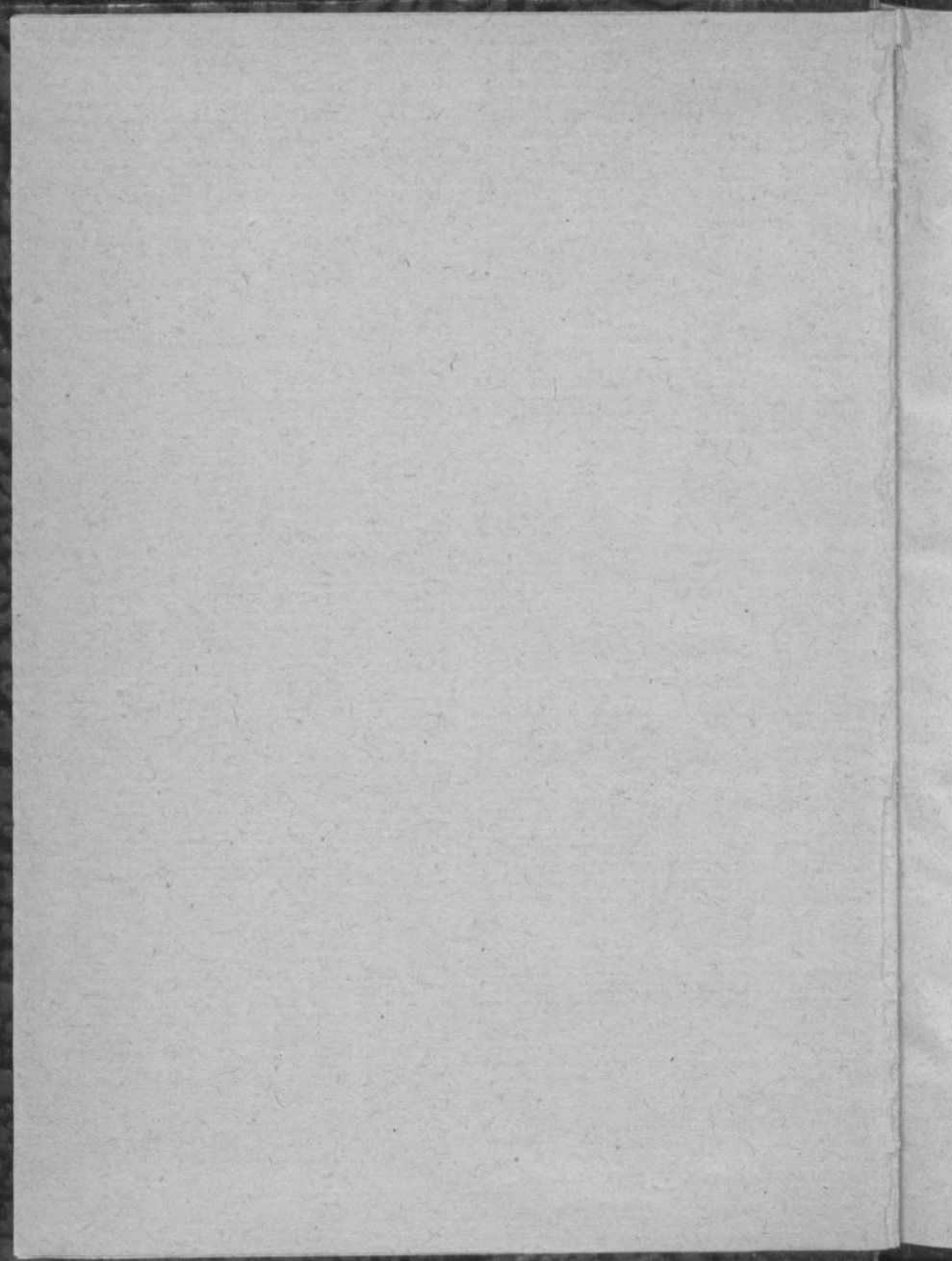
**Jowhannou Imastasiri hajo'c kathoulikosi
Hostowanouthiun ansarz jousoj marmnanaloj banin
Khristosi eu .endd~em dauanola.c zmi Khristos jerkous
bnouthiuns**

hratarakec Karapet Wardapet

Yovhannês <Ôjnec'i>

Goussen 333A

3331

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ

ՀԱՅՈՑ ԿԵԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԽՈՍՏՈՂԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆՇԱՐԺ ՅՈՒՄՈՑ ՄԱՐՄԻԱՆԱԼՈՑ
ԲԱՆԻՆ ԶՐԻՄՏՈՄԻ ԵՆ ԸՆԴՂԷՄ ԴԱԽԱՆՈՂԱՑ ԶՄԻ
ԶՐԻՄՏՈՄ ՅԵՐԿՈՒՄ ԲՆՈՒԹԻՒՆՄ:

Արտատպած

1896 թ. Ապրիլ ամսի Արարատ ամսագրից

Հ Ր ա տ ա ր ա կ ե ց

Կ Ա Ր Ա Պ Ե Տ Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ

ՎԱԳԱՐՁԱՊԵՏ

ՏՊԱՐԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՈՑ ՍՐԲՈՑ ԷԶՄԻԱՆԵՆԻ

1896

3331

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՎԵՐԿԱՆՈՒՄԸ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՎԵՐԿԱՆՈՒՄԸ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՎԵՐԿԱՆՈՒՄԸ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՎԵՐԿԱՆՈՒՄԸ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

S• S• ՄԿՐՏԶԻ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Յովհանն Օճնեցու հայրապետութեան տարիներն հաշուում են 718—729 թիւը: Մետասանամայ այս կարճատեւ շրջանը մի առանձին դարազուլի է կազմում մեր եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Գրիգոր Լուսաւորչեց եւ սուրբ Սահակից յետոյ մինչեւ Եւրսէս Շնորհալի՝ մեր հայրապետներից ոչ ոք չէ արել այն եկեղեցւոյ ներքին եւ արտաքին կազմակերպութեան, քարեզարդութեան եւ հողերը յառաջադիմութեան համար, ինչ որ արել է քազմահմուտ մեծ իմաստասէրը: Կաթողիկոս է եղել նա այնպիսի մի ժամանակ, երբ Անապատի որդիները կէս դար շարունակ աւերել, անապատ էին դարձրել Հայաստան աշխարհը, ազատ լեռների ազատասէր որդիներին ծնել ընդ միշտ կիսալուսնի լուծի ներքոյ: Օճնեցու մասին պատմուած այն գեղեցիկ ասանդովինը, թէ ինչպէս ներկա-

յացել է նա Արաքացոց ամիրապետին եւ
ցոյց է տուել իւր պերճ զգեստի ներքոյ մարմ-
նի վերայ հազած խարազը՝ քնորոշ է պար-
զելու համար նորա կրկնակի դերը, արտա-
քուստ երկրի տիրապետողների եւ թշնամի-
ների, իսկ ներքուստ իւր եկեղեցոյ, իւր
ջլատեալ հօտի նկատմամբ:

Երկկայիս հրատարակած ճառը նորա
եկեղեցական հոգեւոր գործունէութեան, նո-
րա իմաստասէր ընդմաստը հոգու ամենագե-
ղեցիկ յայտարարներից մէկն է: Օճնեցու ա-
նուամբ մեր ձեռքը հասած մի համառօտ չա-
յոց ազգային ժողովների պատմու-
թեան եւ ուրիշ պատմական վկայութիւնների
համաձայն՝ նա մի ժողով է գումարել Մանազ-
կերտում՝ 726 թուին, ուր ներկայ են եղել
նա եւ վեց ասորի յակոբիկ եպիսկոպոսներ,
եւ այդտեղ քացայայտ կերպով որոշուել է
չայոց եկեղեցոյ դաւանութիւնը եւ հաստա-
տուն կանոններ են սահմանուել մի քանի մեր
եկեղեցուն առանձնապատուկ կարգերի եւ տօ-
ների համար: Ինչպէս Օճնեցու «Ընդդէմ» Ե-

րելութեանսաց ճառը ցոյց է տալիս, դաւանութեան խնդրում նորա գլխաւոր ջանքն եղել է մերժել այն բոլոր օտար կարծիքները, որոնք մի քնուութեան դաւանութիւնը ազանդաւոր գոյներով ներկայացնելով՝ կասկածելի էին դարձնում նա եւ Հայոց ողջամիտ վարդապետութիւնը եւ քաղկեդոնականների կողմից իրասացի յարձակումների տեղիք տալիս: Երկայ ճառի մէջ եւս նորա առարկութիւնները մասամբ այդ մուար կարծիքների դէմ են ուղղուած, ըստ գլխաւոր նպատակն է հերքել երկու քնութեանց ուսումը եւ ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք է մի քնութիւն հասկանալ նախնական ուղղափառ մտքով: Այս ճառն ուրեմն առանձին կարեւորութիւն ունի այն տեսակէտից, որ նորա մէջ Հայոց եկեղեցւոյ դաւանութիւնն այս փափուկ խնդրում քացատրուած ենք գտնում կրկին կողմերով՝ հակառակ միաքնակութեան եւ հակառակ երկաքնակութեան: Երբ արժէքն աւելի է մանաւանդ նորա համար, որ խօսողն այստեղ իմաստասէրի նման մի մեծ

հայրապետ է՝ եկեղեցական հօր քոլոր
հեղինակութեամբ, եւ որ նա խօսում է այն-
պիսի ազատ ոգով եւ իւր դիրքին ու իւր ա-
նուան վայել ոճով, ջերմեռանդ հաատացողի
քոլոր անկեղծութեամբ եւ ճշմարիտ աստուա-
ծաբանի քոլոր հմտութեամբ՝ առանց վեր-
ջին դարերին յատուկ հայհոյական դարձուած-
ների, առանց մոռումբանութիւնների եւ սե-
թեւեթութիւնների:

Այս մտքի վերջաբանից կարելի է եզ-
րակացնել, որ նա մի օտար համայնքի
է ուղղուած՝ գուցէ իբրեւ դաւանութեան
գիր Մանագիւերտի ժողովում՝ ներկայ ե-
ղող ասորի եպիսկոպոսներին յանձնուած: Թէ
որքան ճշմարիտ է գրչի այն նկատողու-
թիւնը, թէ այս թ ու ղ թ ը Ներսէս Համբրո-
նացին Հետն Բ.-ի հրամանով իբրեւ պատ-
գամաւոր Կ. Պօլիս գնացած ժամանակ հետն
է տարել՝ ստուգել չենք կարող. յայտնի է որ
Համբրոնացին իւր Ատենաբանութեան մէջ Օձ-
նեցուն վկայ է բերում իբրեւ ուղղափա-
ռութեան վարդապետի. եթէ ուրեմն նա այս

Թղթի վարդապետութիւնն եւս իբրեւ մարտը
 ճշմարտութիւն էր ընդունում՝ մի կարելոր
 փաստ կլինէր այդ նորա իսկական տեսութիւ-
 նը Միութեան ինտրի նկատմամբ որոշելու
 համար:

Աւելորդ չենք համարում՝ ուշադրու-
 թիւն հրաւիրել նաեւ այստեղ գտնուած եր-
 կու յիշատակութիւնների վերայ: Ճայրահեղ
 միաբնակներին Մ ժ ղ ն է ի ց նմանեցնելը մի
 նոր ապացոյց է մեր այն կարծիքի ստուգու-
 թեան համար, թէ այդ երկու աղանդների մէջ
 պատմական սերտ կապ է եղել. իսկ Ս իււն-
 հ ո ղ ո ս ժ ո ղ ո վ ը յիշելը՝ որով այսպէս կո-
 չուած Առաքելական ժ ո ղ ո վ ի կա-
 նոններն են հասկացուում՝ ցոյց է տալիս,
 որ այդ կանոնները հնուց ի վեր յայտնի էին
 մեր մէջ եւ մեծ յարգ էին վայելում՝ ինչպէս
 որ նորա Հաբէշների եկեղեցոյ մէջ իբրեւ մի
 կանոնական գրուածք ընդունուած են:

**ՅՈՎՀԱՆՆՈՒԻ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ
ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ**

**ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆՀԱՐԺ ՅՈՒՍՈՅ
ՄԱՐԺՆԱՆԱԼՈՅ ԲԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,**

ԸՆԴԴԵՄ ԴԱԻԱՆՈՂԱՅ ՁՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍ

ՅԵՐԿՈՒՍ ԲՆՈՒԹԻՒՆՍ:

Չաստուածաբանութիւն աստուածածնելութեան բանին Հօր ոչ ոմանք ստոյգ հաւատոց այժմ ստորոգեն՝ զայն, որ ի հայրական ծոցոյ և ի թափանցիկ լուսոյ և ի գերազանցեալ փառացն ի թանձրագիտակ մարդկայինս ընութիւն ի խոնարհ թափեալ և քաղաքավարեալ յայանեցաւ՝ պտղաբերել հեթանոսաց եկեղեցւոյ, և ոչ ուղղակի դաւանեն ըստ ինքնադիմաբար աւետարանին քարոզիցն, յորմէ հանդիպի հաղորդութիւն մարդկութեանըս առ Աստուածութիւնն, և ոչ զաստուածային շնորհացն բազմապատիկ պարգևս և զմեծ և զփրկական զխորհուրդն յինքեանս նախատպաւորեն՝ ըստ զեղմանն անձրեակոս ցօղոյ, որ ուղղեացն զանպտղութիւն մարդ-

կան ի կռապարիշտն երաշտութենէ՛ բողբոջեալ բուրբն ընդհանրական եկեղեցւոյ, այլ քակեալ միանգամայն իսկ զհիմն ուղղափառ հաւատոյ, և հայեցեալք յայս մոլորութիւն և ի վարդապետութիւնս դիւացոյ և հարեալք իւրեանց խղճի մտօք՝ զթանձր մօրուս յառաջ ձգեն, որ յաղաքողոնս պերճացեալ պաճուճին, և բարձրայօն պարծին ըստ սակի ամբարտաւանից, և զեղեղումն մտաց զինչկամութեան ի գործ արկեալ վրիպումն գլորման՝ ճաշակեն ոչ ստորաքննելով զթագուցեալն ի նմա դառնագոյն քան զլեղի մախանացն բոց, յորմէ յղացեալ ծնանի նոցա զանազան և զտրտմաբեր հերետիկոսութիւնս:

Այսպէս օտարացեղութիւն սոցա ի մէջ առեալ և յաւէտ բացընկեցիկ յուղղափառ աւանդիցն լեալ և զհիւսակս Գ. կղիս սուրբ Ժողովոցն խզել հանդիսացեալ, որ ի Նիկիայ Բիւթանացոց սակս Արիոսի և որ ի Կոստանդնուպօլիս վասն հոգեմարտին Մակեդոնի և որ յԵփեսոս յԱսիայ յաղագս յիմարութեան Նեստորի, և մտախաբ իմացուածիւ ըստ գօղօնի օցտողաց և ի բարւոյն վրիպեցուցանողաց հակաճառին ընդդէմ ճշմարտութեանն ըստ նեստորականացն իմացմանց, և յետ անճառ միաւորութեան Բանին և մարմնոյն երկուս ընութիւնս բաժա-

նաբար սահմանեն ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, երկուս կամս և երկուս ներգործութիւնս, և ոչ մարդացելոյն Աստուծոյ ի սրբոյ կուսէն խոստովանին զկիրս, այսինքն ըզխաջ և զմահ որ վասն յաշխարհի, այլ յատուկ մարդոյն միայնոյ, և եթէ չարչարեալն և խաչեալն ոչ է Տէր և ոչ Փրկիչ և ոչ Աստուած և Որդի Աստուծոյ: Այսպէս ի ներքս ի խորջ անդ զմիտս ամբարշտութեան ցուցեալ՝ յափշտակեն զտկարս, գիտութեամբ ի հրապուրանս բանից արկանելով, և արբուցանեն կզերց եկեղեցւոյ զպղտորութիւն մտւորութեան և զհակառակաբանութիւնս յոչինչ պիտանացու: Եւ զոր խարգախութեամբն թագուցանել համարին, զնոյն յայտնապէս ցուցանեն զմոլար միտս և զհերետիկոս լեզուագարութիւնս, զոր ոչ ասել իսկ պարտ վարկանի եկեղեցի ուղղափառաց և ոչ լսել վասնզի յաւէտ իմն հեռի և օտար և ի բացեայ է յառաքելական վարդապետութիւնէ:

Սակայն մեք աստանօր ոչ պարտիմք լուութիւն միայն պատուել, զի մի ի հակառակաց մղիցիմք, կամ թէ երկբանութիւն ինչ ի մէջ անկցի կամ մեծաբանութիւն, կամ թէ պատճառս ինչ տրտնջման գտեալ և ևս առաւել զհրաբոր-

բըն բղխեն չարութիւն և անեցուցեն զզր-
ժոխքմբեր զգայումնն: Այլ ընդգիմասցուք
նոցա ուղղափառ հաւատոց մարտիւ և սան-
ձահարեալ հանդիսացուք զխստերախ խար-
դաւանս հերձուածողութեան, և վերջատան-
ջել զյոգնահոս և զբազմատարած գիշերա-
մածն խաւար, զի թերևս լրութիւն եկեղեց-
ւոյ Քրիստոսի ըստ սրբոց հարցն աւանդից
զերապայծառ և անշիջանելի փայլեսցէ, և
ճշմարիտ հաւատոցն բարեմտութիւն ծաղկա-
նետեալ բողբոջեսցէ, և բարբարոսական երկ-
բայութիւն կամ տարահաճելի նսեմական
ինչ թագուցեալ միտք ի բաց տարեալ արոհե-
ցին, և առհասարակ ամենեքեան ի մի առա-
ւելութիւն պատուոյ թեւակոխեալ ելանիցեմք:
Արդ, այսուհետև ես աստ ոչ զհարուստ բա-
նից պաճուճանս ինձ ինքն հայցեմ, այլ զաստ-
ուածաշունչ Գրոց սրբոց աներկբայ հաստա-
տութիւն և զհարցն հաւատոց դաւանու-
թիւնս, որ կարող են տապալել զբոլոր ամ-
բարշտութիւնս և հաստատել զողջախոհ
հաւատոցն խորհուրդս որ ի Քրիստոս:

Եւ նախ սկսայց ուստի սկսանելն լաւա-
գոյն է և ասացից որ զմէնջ ամբաստանու-
թիւնն ստոցն հերէսիոտաց: * Զի միշտ հան-
դիսանան ստեղծանել յարել ի մեզ զչարա-

Հագագ մտածմանցն առարկութիւնս, որ ըստորահոսեալն ի յանգունդս խաւարին տարտարոսին և զմահորոճն է զգեցեալ թիւնս, զոր ոչ իսկ ամենեւին բնաւին գիտեմք, և անդր է քան զբնաւ ասելի մտածմունս մեր և միայն ինքեանէ իսկ յառաջ բերի՝ թուլակի խորհրդոց յեղափոխումն, զի թերևս զիւրեանցն կարասցեն կացուցանել և արբուցանել զչար ուխիցն ամրոպս: Եւ արդ օն առեալ զարհամարհելիսն նոցա բանս ծիծաղելիս՝ յարկացուցից * և տապալեցուցից ի զօրութենէ պատրաստ օգնականին մերոյ Քրիստոսի, թերևս և փոխեցից ** ձեզ շքնորհս ինչ հոգևորս առ ի հաստատել զձեզ: Ընդէր բընաւ ազատութիւնս մեր այսպէս դատիցի յայլոյ խղճի մտաց, որք անգունն բերանով ասեն զմէնջ ասել յարելարար ի ձայնակցութեանց Մանեա գոլ և Մարկոնի և Բարդեճանի և Եւտիէեա: Զի նոքա նմանութեամբ իմն ասեն և սուուերական հանգամանօք և կարծեօք երևել *** յաշխարհի զաշխարհափրկիչն **** Քրիստոս, և կամ թէ ըստ Վաղենտինոսի, որ ոչ ի Մարիամայ, այլ յիւրմէ բնութենէն շրջեալ և արարեալ ասէ Բանին իւր մարմին չարչարական: Ո՛չ այդ-

* օր. յարակացուցից: ** օր. փոխեցին: *** օր. նրեւեալ: **** օր. յաշխարհափրկիչն.

պէս ստղտանին միտք մեր ի միամտութենէն որ ի Քրիստոս, և որ այլազգ ունիցի ոք քան զեղեալն, որ է Յիսուս Քրիստոս՝ ի նմանէն ի բաց փախչիմք և օտար վարկանիմք յԱստուծոյ և ընդհանրական եկեղեցւոյ: Ասան զի որ ըստ հարցն սրբոց ևս ուղղափառաց աւանդեցան մեծագոյն հաստատութեամբ խոստովանութիւնք՝ ոչ տան մեզ թոյլ յերկբայս լինել կամ տարագրել ի ճշմարտութենէ անտի, կամ ի բղխմանէ անտի հրաբորբոքն բարկութեան տոչորիլ, այսինքն յանկարգ և յամբարիշտ և ի հերետիկոս լեզուաց, որք սիրեցին զչարութիւն քան զբարութիւն՝ զանօրէնութիւն քան զխօսս արդարութեան, և հաճեցան ընդ խօսս կործանման և զլեզուս նենգաւորս: *

Արդ՝ որք զբանն Աստուած յեղափոխեալ ասացին ի մարմին և յոսկր, ի նեարդս և ջիւրս և ի բովանդակ իսկ ի բնութիւն մարմնոյ, նօքին իսկ են, որ ընդ ամբարշտութեանցն կռապաշտեալ վայրազարկեցան և ընկճեալ կործանեցան: Քանզի ոչ եթէ բանին բնութիւն շրջեցաւ ի մարմին և յոսկերս, և ոչ եթէ ինքն յինքեան բնակեաց ի մերումս բնութեան, զի ի նմա բնակէ ամե նայն լրու-

* Ստղծ. ԺԱ. 5:

մին Աստուածութեան մարմնապէս: * Սա-
յապէս և որ Բանին Հօր և որ ի Մարիա-
մայ մարմինն էր՝ եթէ ասիցէ ոք ի մի բնու-
թենէ անգոտին յառաջ եկեալ, ի նորվս ուղ-
ղափառ եկեղեցւոյ Հակամիտ գտանի: և որք
ասենն, թէ պիտակապէս զնմանութիւն միայն,
և ոչ զբնութիւն մերոյինս մարմնոյ զգեցեալ
էր Տեառնն՝ ընդ անհաւատս տուժեսցին: Եւ
որք ի բանս ապիրատս ախտաժետեն՝ թէ
աստուածային բնութիւն, որ էր հաւատար
Հօր, առանձնակի թլփատեցաւ և կամ անկա-
տար երբէք ի կատարելութենէ եղև, և կամ
թէ ի խաչին բւեռեալն ոչ էր մարմին Բա-
նին, այլ նոյն ինքն Արարիչ բնութեանն, որ
էր իմաստութիւն Հօր՝ այնպիսիքն պարտա-
պանք եղիցին ընդ մծղնէս զբոշմիլ: Ով ոք
երբէք ի կղերիկոսաց եկեղեցւոյ այնպէս
յանդգնեալ ժպրհիցի, կամ կշռադատիցէ **
զինքն ի խորհուրդ չար հերետիկոսաց, մին-
չև ասել հաւանիցի, թէ բնութիւն մարմնոյ
նախ քան զառնուլն ի Մարիամայ էր, և էր
մարմին աներևոյթ և անտես՝ եթէ այդպէս
է, ապա Նա իսկ էր Բանն: և զարձեալ՝ թէ
մի բնութիւն էր Բանին և մարմնոյն և կամ
թէ շրջեալ փոխեցաւ Բանն ի մարմին՝ ինքն

* Կող. Բ. 9: ** օր. կոապաշտիցէ:

Սա-
արիա-
բնու-
լսուղ-
և որք
միայն,
եցեալ
ին: Եւ
թէ
ասար
անկա-
կամ
ն Բա-
ն, որ
րտա-
Ով որ
նպէս
ցէ **
մին-
րմնոյ
և էր
ղպէս
լ թէ
կամ
ինքն

ապա վասն իւր պատարագի և ոչ վասն աշ-
խարհի և զինքն միայն փրկէ և ոչ զբոլոր ե-
ղականս: Ի բաց տարեալ տրոհեացի ի մէնջ
այսպիսի գրէմխոխ և ապիրատ խորհրդոց
առարկուածք:

Ձի որ զգաւակէն Աբրահամու բուռն
հարկանէր, * ուստի պարտ իսկ էր Նմա ա-
մենայնիւ եղբարց նմանել՝ նոյն ինքն ի կու-
սէն զմարմինն առեալ և միացուցեալ ընդ
Բանին, որպէս և իւր իսկ վասն մեր զնա
պատարագէ, վասն զի Բանն Աստուած և Որդին
ճշմարիտ, որ ի ճշմարտէ Հօրէ ծնեալ յառաջ
քան զամենայն յաւիտեանս և բարձրեալ և ա-
մենակալ և վերապայծառ լոյս՝ ըստ որում և
ծնօղի, և նոյն ինքն զօրութիւն Հօր և աջ և
բազուկ և կարողութիւն և ճառագայթ և
ծնունդ էութեան, և հանգոյն և հանգէտ
զօրութեամբ՝ գործակցութեամբ ընդ Հօր և
ընդ Հոգւոյն Սրբոյ, Որդի մշտենջենաւոր ի
բնութենէ Հօր: Եւ մինն միայն յերկնս ա-
ռանձնացեալ գիմաց և ի նոյնացեալ բնութե-
նէ և ի կամաց իսկապէս, և մի անշփոթ
յերրորդութեանն անձնաւորութեանց՝ իջեալ
յերկնից, բնակեցաւ ի սուրբ յարգանգի կու-
սին Մարիամայ Աստուածածնին, և այսպէս

ստուգապէս մարմնազգեստեալ և մարդ եղեալ՝ արար իւր ճանապարհ և գալստեան և յայտնութեան, որով մատոյց զինքն առ մեզ եղբարց նմանեալ, և եղև որդի Դաւթի, որդի Աբրահամու: Այսպէս ի կուսական յարգանդէ և յախեալ մօրէ ծագեցաւ լոյս յաշխարհ, որ յառաջ քան զարուսեակն ըստ ինքնարարառ Բանին, թէ Ես լոյս յաշխարհ եկի: Ըստ սմին սակի և անհասանելին հասանի, անճառելին քարոզի, անթարգմանելին թարգմանի, բարձրեալն ի խոնարհ թափի, անսկիզբն սկսանի, անմարմինն մարմնանայ, Բանն թանձրանայ, երկնաւորն երկրաւոր լինի, հոգեղէնն հոգեղէն, աներևոյթն երևոյթ, հինաւուրցն տղա: Այսպէս իսկ Աստուածն յաւիտենական, միակն և անմատոյցն, ինքնագոյնն և ինքնիշխանն յերորդութենէն ծնունդն Հօր՝ խոնարհեցոյց զերկինս և էջ* և մարդացեալ մարդկապէս և զկերպարանս ծառայի զգեցեալ ընդ մարդկան շրջեցաւ, անբաժ ի հայրական ծոցոյ: Եւ ըստ օրինացն կատարեալ զսոյն իսկ զսա դաւանէ եկեղեցի հեթանոսաց, ոչ աստուածութեանն միայն, քան զոր ոչինչ է կատարելագոյն, այլ և վասն մարդկութեանն օժելոյ

* Սաղմ. ԺԷ. 40.

աստուածութեամբն և եղելոյ որ ինչ էօծն,
և համարձակիմ' ասել՝ զոյգ Աստուած ասէ
զսա աստուածաբանութիւնն Գրիգորի: Քան
զի Աստուած ճշմարիտ անմարմին ի մարմնի
երեւեալ լինի՝ կատարեալ ճշմարտութեամբ և
աստուածային կատարելութեամբ: ոչ երկու
զէմն և երկու բնութիւնս, քանզի ոչ գոյ *
հնար քառս երկրպագեալ ասել՝ զԱստուած
և զՈրդի Աստուծոյ և զմարդ և զՀոգի
սուրբ: սակս որոյ և նշովէ ոմն ի սրբոց
զայնպէս ամբարշտեալն, որք մարդ յաստ-
ուածային փառաբանութեանն զնեն: Գարձեալ
ինքնին իսկ Տէրն փառաց զհամազօր և զհա-
մապատիւ շնորհս մարմնոյն միաւորութեան
ինքնաբուն իմն ընդ ինքեան ասէ՝ իջեալ
յերկնից ըստ անբակ միաւորութեան, թէ Ես
եմ Հացն իջեալ յերկնից: ** Եւ այսպէս աս-
տի երկրորդ անգամ և մարդ երկնաւոր ե-
րեւեալ յաշխարհի. զի անմահ և անապական
էութիւն Բանին խառնեալ ընդ ապականա-
ցու և մահկանացու գոյութեանս և վեհա-
գոյնն ընդ վատթարագունիս զուգամասնեալ՝
զերկուսն ի մի գոյացոյց, յեղափոխեալ ի
ծայրագոյնն բարի և անապական կազմեալ
աստուածացոյց: իսկ ապա յետ միաւորու-

* օր. քանզի գոյ: ** Յովհ. Զ. 41.

Թեանն՝ որպէս ի բաց բարձելոյ յերկուս հատմանն՝ մի գոլ պարտիմք հաւատալ զՈրդւոյ Սծութիւնն, որպէս միոյ՝ սակայն մարմնացելոյ և մարդացելոյ: Այսպէս բացեալ մեր զուշ մտաց մերոց ի տեսութիւն աստուածային խորհրդոյս՝ զերկուցանեմք* արտայայտելով մարմնականացս զմարմնաւորութիւն անհիւթական Բանի՝ ի նոյն ինքն զանշրջիւթ և զանբաժան միաւորութիւն զուգականութիւն երկաքանչիւրոցն անփոփոխելի բնութեանց ի մի բնութիւն շարագրեալ՝ զուզընթաց երկնաւոր գոյականութեանս. վասըն զի բոլորն Աստուածն Բան զբոլորս մարդ առեալ հոգով բանականաւ և մտօք և բովանդակ ամենայն կարեօք, բայց ի մեզաց՝ զի զբոլորն մեզ շնորհեսցէ փրկութիւն: Եւ այսպէս երկաքանչիւրոցն բնութեանց և կերպարանաց ի մի յատկական անձնաւորութիւն ընթացեալ կատարին՝ ի մի դէմ՝ և ի մի բնութիւն, մի Որդի, մի Քրիստոս, մի Տէր՝ միով երկրպագութեամբ պատուեալ: Զի բոտ որում և անբաժանելի Որդի երկրպագութեամբ ի համապատիւ երրորդութենէն, սայապէս և անբաժանելի է յինքեան մարմնոյն համապատիւ** երկրպագութենէ: Այս-

* օր. զեկուցանեմք. ... օր. երրորդութենէն համապատիւ պակաս:

պէս մեր ըստ Սիւնհոգոս ժողովոյն, որ ան-
ուանի զուգածանապարհ, խոստովանիմք զՈր-
դին Աստուծոյ՝ զծնեալն ի Հօրէ միածին և
զնոյն միածին ի սրբոյ կուսէն Մարիամայ,
և ի մի ածեմք և ոչ զերկուս որպիս անուա-
նեմք, այլ մի և զնոյն նոյնացեալ միով բը-
նութեամբ և անբաժանելի Աստուածութեամ-
բն, և միով պատուով երկրպագեալ, իսկ առ
որում թագուցեալ է ճշմարտութիւնն առա-
ջին և զօրացեալ այժմու մարտութիւնս,
որ զգրեալսն ծածկեն և զինքնիմաց տարա-
սութիւնսն ասել հրամայեն, որ ոչ ունին
զարժանն՝ ի դէպ առ նոսա բերի Առաքե-
լոյ բանն, թէ Զարմանամք, թէ այնպէս վաղ-
վաղակի փոխիք յայնմանէ, որ կոչեաց ըզ-
ձեզ ի շնորհսն Քրիստոսի, յայլ աւետարան,
որ ոչ թերևս գոյ այլ ** բայց եթէ իցեն
ոմանք, որ խռովեցուցանել հնարին զման-
կունս մօր Սիոնի և կամ յեղափոխել զա-
ւետարանն Քրիստոսի սակայն և յայսմ ոչ
աղքատացի որ մեծատունն է: Եւ արգ-
հարցեալ զմեր * ժողովարանս Քաղկեդոնի,
որ ըստ տօմարին Ղևոնի*** դաւանս կրեն,
թէ զօրպիսիօք ստորագեն բան զբանէն կե-
նաց՝ այսպէս յայտնապէս ասեն զինքնի-

* Գաղ. Ա. 6: ** Օր. պակաս զմեր: *** Օր. եւ Լեւոնի:

մայ* որոճումն բանից ձերում. զի չէ ստորագեալն, թէ մի գէմ է, Բանին մարմնացելոյ, և մի անձն և երկուս ընութիւնս բաժանաբարս և անհազորգս միմեանց ի միում գիմի: Եւ ահաւասիկ տեսանեմք ըստ բարեպաշտութեան քրիստոսեան հաւատոյն՝ ամենայն իւիք, ամենայն ուրեք, ոչ երբէք երևեալ բաժինք անմահ ընութեան Բանին և նորին և մարմնոյն: Եւ նախ յարտաքնոցըն քերթողածաղիկ փիլիսոփայից այս տեսցի, որք յազագո բաժանման և ապացուցի սոցայցն տեսութեանց համառօտ ընձեռնութիւն** առնելով փորձեցան և զգէմ ի ընութեան գոլ ասացին ենթակայացեալ ըստ մեծի պիտեցելոյ խուզման և ըստ բոլոր յեղանակի, և ամենայն իրօք իրազգած լինին ընութեան զգէմ պարունակեալ և ոչ թէ գիմի զընութիւն:

Խսկ եթէ այսպէս է, որպէս և է իսկ, անհնար է ապա ի միում գիմի երկուց բընութեանց գոյանալ, և հարկ է երկաքանչիւրոցն ընութեանց երկուս գէմն միանգամայն շարադասել: Եւ այնուհետև, նեստորաբար իմանի նոցա զնել գիմակս ընդգէմ՝ երկից սրբոց ժողովոցն ողջախոհ և միատարր խոստովանու-

* օր. զինքն ի մտաց: ** օր. ընձեռնութիւն:

Թեան: Եւ յետոյ Թերեւս ի զղջումն եկեալ
կամին ընդ Նեստորի զոչ ուղղագոյնսն չարա-
փառապէս յանձն առնուլ և տեղի տալ,
քաջ ախորժելով և չորրորդութիւնն յերրոր-
դութիւնն փառաբանութիւն մուծանել: Վար-
ձեալ թէ և զերկու բնութիւնսն բռնազբօսա-
բար ի միում գիմի ախորժեն յարակայել՝ ո-
չինչ այնպէս Թերեւս կարիցեն ցուցանեն կա-
տարելութիւն ի նմա: Զի թէ ի կուսէն ծը-
նեալն այլ ոմն, և այլ յերկաբանչիւրսն բա-
ժանաբար իմանի, և ոչ նոյն ինքն Աստուած
կատարեալ և մարդ կատարեալ՝ միով բը-
նութեամբ, ապա ի միում գիմի միւսն մի-
ումն* տէր Հանդիպի գոլ և միւս ծառայ:
Եւ որպէս այս ըստ նոցա իմանի՝ առասցուք:
Գրեալ է, եթէ Հանէր Յիսուս զգիշերն ի
գլուխ յաղօթան Աստուծոյ: Արդ, արդեօք ի
միում գիմի բնութիւնն մարդկային զբնութիւն
բանին՝ աղաչէր, զի մի մատնեցի խաչին. թէ
այդպէս է՝ պարտէ զի մի բնութիւնն տէր միւ-
սոյն և մինն ծառայ յարմարեցի: Եւ այսպէս
խորհուրդն յերևոյթս ածէ, թէ ի միում գի-
մի մարդկայինն բնութիւն զաստուածայինն
աղաչէր, այսինքն թէ զինքն և այսպէս յա-
ւէտ իմն ի բացեայ ի ճշմարտութենէն բերի

* օր. եւ միումն:

և միայն ի հրապուրանս զպարզամիտսն արկանէ: Դարձեալ՝ զհաճող ի միում՝ զիմի երկու բնութիւն ասի ապտակիլ և խաչիլ՝ եթէ այդպէս է: զմի դէմ որո՞ւմ՝ յերկաքանջիւրոց կամին խոստովանել՝ աստուածութեանըն եթէ մարդկութեանն: Եթէ աստուածութեանն դաւանեն, զմարդկայինն կորուսանեն զգէմ, և եթէ մարդկութեանն, ապա այսպէս օտարութիւն իմն արկանեն ընդ Աստուածն Բան և ընդ իւր մարդկութիւնն, որպէս ի մարգարէ կամ յայլ ոմն արգար՝ երբեմն բնակեալ և երբեմն գնացեալ: Ապա ըստ սմին սակի և ընդ մեզ ևս է մինչ ի կատարած աշխարհի: Եւ այսպէս դարձեալ յորոշել զիմաց Երրորդութեանն՝ տարորոշ ընդ նոցա ցուցանի Բանն Հօր: Եւ դարձեալ՝ նորին իսկ ոչ զԱստուած պարտին ասել խաչել վասն աշխարհի, այլ մարդ սոսկ, և միայն յարելութեամբ առ Բանն մերձեցեալ, և զփրկութիւն մարդկան մարդով եղեալ և ոչ Աստուծով՝ որպէս Նեստորի և Թէոդորիտայ և Պատլեայ Սամոստացւոյ հաճոյ թուի: Ապա ժամ է նոցա աստանօր զաստուածաբանութիւնն Ազիազեանն Գրիգորի ունայնաբանութիւն իմն և յոչինչ պէտս վարկանել. զի ի մեղադրութիւն մատուցեալ նոցա ասէ. Հիմ մերժէք ի լինելոյ Աստուած ճշմարիտ զայն,

որ ի կուսէն ծնեալ ճշմարտապէս Աստուած
և չարչարեալ: Եւ այլուր թէ Որ ոչ խոս-
տովանի զխաչեալն գոյ Աստուած, նզովեալ
կարգեսցի ընդ աստուածասպանսն: Եւ
դարձեալ թէ Զի՞նչ քան զայս Հրաշափա-
ռագոյն զԱստուած խաչեալ տեսանել և
զնոյն ընդ աւազակսն և մերձ անցողացն
ծաղր լեալ, անըմբռնելոյ և քան զկրել ինչ
ախտս բարձրագունին: Եւ այլուր թէ Արիւն
Աստուծոյ և չարչարանս և մահ լսելով մի
ի վայր անկցիս անաստուածաբար իբրև Աս-
տուծոյ ջատագով:

Եւ արդ ի բաց այսուհետև ի մէնջ
տարամերժեալ զտարահաճելի սասանող ըն-
կըղմելութիւնս բանից: Այսպէս ինձ իմա
զուղղափառ Հաւատոյն դաւանս սակս միոյ
Հօր Բանին որ փոխանակ ամենեցուն մեռա-
ւըն: * վասն զի ի մարմինն իւրում զօր առ
ի կուսէն, անքակ միացաւ և միանալն յայտ-
նապէս ցուցանէ զբնութեանցն անքակութիւն
և զմիութիւն: Այսպէս իմա զԲանն մարմին
եղեալ և բնակեալ ի մեզ. ոչ եթէ շրջել ինչ
կամ յեղափոխեալ ի մարմին, այլ մարմին վա-
սըն մեր միացուցեալ իւր՝ Բան Աստուած եղև
մարդ ճշմարտապէս և ոչ կարծիս ունելով:

• A. Կորնթ. Ծ. 11:

ոչ որդեգրութիւն իրբն զմեզ, այլ բնութեամբ միացուցեալ իւր զմարմինն՝ եղև մի Տէր, մի Աստուած, Յիսուս Քրիստոս: Ոչ ի կատարումն ինչ Բանն մարմին եղև, զի կատարեալ Երրորդութիւնն ոչ ընդունի զյառելուած և ոչ թերութիւն, որ միշտ ի կատարելութեան իւրում է, այլ մարդկութեան բնութեանս եղև յառելուածս Հազորդութեան և զաւանութեան Բանին: Եւ այսպէս նովին մարմնովն վերացեալ անց ընդ դրունս երկինից և ելեալ նստաւ ընդ աջմէ մեծութեանն ի բարձունս: Իսկ որք ոչ այսպէս ընդ մեզ Հաւասարեալ զաւանեն զՔրիստոս ըստ մարմնոյ, որ է ի վերայ ամենեցուն՝ Աստուած օրհնեալ յաւիտեանս, այլ երկու ասեն բնութիւնս՝ Հարկ է նոցա զմինն երկրպագելի ասել և զմինն ոչ, և ապա յաստուածալինսն **, որ երկրպագելին է, մկրտիլ, իսկ ի մարդկայինսն ոչ մկրտիլ: Իսկ եթէ ի մահ անդր Նորա մկրտեցաք *** ըստ գրեցելումն, ապաքէն մի պարտ է խոստովանել բնութիւն զանախտակիր աստուածութեան և զախտակիր մարմնոյն, որով մեռաւն վասն մեր: Քանզի ի մահ նորա մկրտութիւն ի մարմնոյ յարութիւն և ի թողութիւն մեզաց լինի

* օր. աստուածայինսն: ** Հոով. Զ. 5:

տուեալ: Մահ ասացին նմա գիրք, այլ ոչ
խախտումն և ապականութիւն, զի մարմին
ապականացու ի ձեռն զօրութեան Բանին ե-
ղև անապական, և յաղթահարեցաւ մահ ի
ընութենէ մարմնին մահկանացուի: Այսպէս
մեք զԱստուած ասեմք խաչեալ ի Հրէից և
ոչ զմարդ միայն, և ոչ զԱստուած միայն այլ
զմարդ և զԱստուած: Դարձեալ չիք հնար
մահ ասել Աստուածն Բանի, բայց եթէ ի մարմ-
նի ըմբռնեցի, և չիք հնար անմահ լինել
մարդոյս ընութեան, բայց եթէ Աստուած
մարդացի: Եւ այնուհետև պարտ է ամե-
նայն իրօք, զի վասն անմահին մահկանա-
ցուս անմահացի և վասն մահկանացուիս
Աստուած իւր զմահն համարեցի: Այսպէս
յերկուց* ընութեանց մի ընութիւն Բանին
մարմնացելոյ խոստովանի ամենայն աստուա-
ծասէր հոգի. ըստ որում և միտք մարդոյ
ոչ բաժանի յիւրմէ մարմնոյն, այլ մի դէմ,
մի ընութիւն բովանդակ մարդն: Քանզի յեր-
կուց միացեալ՝ որպէս մի ճառեմք զԱստուած
Բանն մարմնով իւրով չարչարեալ վասն մեր:
Համայն ոչ եթէ զբնեռան ընդ մարմնոյն ի
զօրութիւն Բանին մտանել ասեմք, որ և ոչ
ի հոգի մարդոյն: Զի թէ հոգի մարդոյ ոչ

ըմբռնի՛ ապա որչափ ևս առաւել զօրու-
թիւն Բանին: Եւ թէպետ և Հատանի ոտն
մարդոյ՝ զհոգին ոչ կարէ կաղացուցանել՝ և
թէ զաչս ոք խլէ՛ զոգին ոչ կարէ կուրացու-
ցանել: այլ հոգւոյն աչօք յոլովագոյնս տե-
սանէ: Եւ դարձեալ հոգւոյն ընդ մարմնոյն
մեռանել ամենայն աստուածաշունչ գիբք ոչ
առնուն յանձն ըստ տէրունեան բանին, թէ
Մի երկնցիք յայնմանէ: որ սպանանեն զմար-
մին և զոգի ոչ կարեն սպանանել: * վասն
զի յորոշել հոգւոյն մեռանի մարդն, սակայն
հոգին որ ի նմա ոչ ի կորուստ ինչ, այլ ի
գաղարս իւր մեռանի կենդանի:

Այսպէս Հօր անապական Որդին ոչ մե-
ռանի ընդ մարմնին Իւրոյ այլ ի ձեռն անա-
պական մահուն Իւրոյ զառ ի մեզ մահն խա-
փանէ: և զոմանս արդեամբք յարութեան և
զոմանս աւետեօք կենդանիս առնէ: և գա-
պականեալ ստեղծուածն նորոգէ և Հանէ
ի փառս մարմնոյ Իւրոյ: Դարձեալ ինքն Տէր
բարձրութիւն զիսչն անուանէ և ի նմանու-
թիւն ինքեան բերէ զառ ի Մովսէսէ եղեա-
լլն ** օձն պղնձի. զի անդ խորհուրդ գու-
շակման և աստ յայտնութիւն ճշմարտութեան
ի ներքս մտեալ անէ (°). զի որք ըստ մարմ-

Մատթ. Ժ. 28: օր. եղևալ,

նոյ՝ և զմարմնաւորութիւն Բանին միայն տե-
սանէ ի խաչին, ըստ օրինակի սակի որ յա-
նապատի անդ, նորին իսկ յերկբայութենէ
թերահաւատութեանն մեռեալ լինին հոգւով,
իսկ որ ոչ զմարմինն և եթ միայն զգալի ա-
ջօք տեսանեն, այլ ընդ նմին մարմնոյն և
զաներեւոյթ աստուածութիւնն իմանալի ա-
ջօք իմանան՝ սեւեռալ ի խաչին, ոչ մեռանին
նորա երկմտութեամբ զմահն մշտնջենաւոր,
այլ հաւասարեալ ընդ մեզ ասացեն, թէ
խաչեալն է Աստուած և ընդ խաչելոյն յառ-
նեն՝ որպէս և Նա ետ* երից աւուրց: Զի ե-
թէ մինն փոխանակ ամենեցուն մեռաւ՝ ապա
և ամենեքեան մեռեալ էին, և ի վերայ ա-
մենեցուն մեռաւ, զի որ կենդանիքն իցեն,
ոչ միայն անձանց և եթ իցեն կենդանիք,
այլ այնմ որ ի վերայ նոցա մեռաւ և յար-
եաւ:

Արդ այսպէս անչարչարելի անմարմին
Բանն Աստուած ի մարմնի գոլով՝ ոչ է մար-
մին նոյն ինքն Բանն, այլ մարմին է Բանին
ընդ ինքեան միացուցեալ, և սակս այսօրիկ
իւր իսկ հաշուեալ համարի զիւրոյ մարմ-
նոյն չարչարանս, և ինքն աներեւոյթ և ան-
չարչար է: Ոսկայն և անշօշափն և անըմբռ-

նելի զօրութիւն Բանին, ըստ իւրումն Հա-
շուելոյ զկիրսն՝ ասէր մարգարէիւն. Զթի-
կունս իմ՝ ետու ի Հարուածս և զծնօտս իմ՝
ոչ դարձուցից յամօթոյ ընդ երեսս թքանե-
լոյ: * Այսպէս նոյն ինքն ** Բանն բանին
աստուածեղինի զմեզ ընդունիչս արարեալ
Ինքն ի չարչարելումն անչարչարական իմա-
նի, և միացեալ ի չարչարականին մարմնի՝
ջնջէ և ապականէ զսկարութիւն ապակա-
նութեան մարմնոյն և զգեցուցանէ զանա-
պականութիւն և զգօրութիւն, և այնուհե-
տե ոչ կարողանայ մահկանացու զանմահ
ի մահ գրաւել, այլ անմահին զմահ ի բաց
ջնջեալ՝ զմահկանացու ընդ անմահին միա-
բանէ միով ընութեամբ, և անմահ յարդա-
րէ, և մարմնովն իւրով զայսպիսի անմահու-
թիւն մեզ շնորհէ ըստ առաքելաւանդ բա-
նին, թէ Պարտ է ապականացուիս այս զգե-
նուլ զանապականութիւն և մահկանացուիս
այսմիկ զանմահութիւն: *** Իսկ թերևս ասի-
ցէ ոք, թէ ոչ է զօրութիւն և բան Հօր ի
խաչելութեան, ասեմք, թէ այն էր, ոչ զբեւե-
ռոս չարչարանացն կրեալ **** կամ զխոցումն
գեղարդեանն, այլ կենդանի միշտ գոլով կր-

* Նսայի Ժ. 6: ** օր. նոյն. միակ:

*** Ա. Կորնթ. ԺԵ. 55: ... օր. կրեաց:

հաց մարմնով զչարչարանսն, և անարգանք
խաչին համարեցաւ Տեառն փառաց: Ոչ թէ
զբանն խաչեցին, այլ զբանն անարգեցին և
զմարմին բանին ի խաչին բւեռեցին. զի
Աստուած էր, որ անարգեցաւն, և հոգւոյ
և մարմնոյ Աստուծոյ եղև չարչարանքն և
մահ և յարութիւն: Թքին ընդ երեսս և ծե-
ծեցին եղեգամբ զգլուխն. ազգ ցաւոցն*
մարմնոյն, և անարգանքն զօրութեան բանին
համարեալ եղեն: Ոչ նուազեցաւ լոյսն և ոչ
զիջաւ Արգարութեան Արեգակն, այլ դա-
դարեալ միայն ի շարժելոյ զմարմինն եռօր-
եայ թաղմամբն. իշխանութիւն ունիմ, ասէ,
զնել զանձն իմ և իշխանութուն ունիմ առ-
նուլ զնա: ** Ամենայնիւ յամենայնի բաւա-
կան էր. ի դժոխս էջ, այլ զմեռեալսն ար-
տաքս եհան ի բանտէն, և ի տանէ կապա-
նաց ի դրախտն չոգաւ, այլ զաւազակին զա-
ւետիսն հաստատեաց. քաղցեաւ, այլ զհինգ
հազարս յերիս գարեղէն նկանակէ կերակր-
եաց. ծարաւեցաւ, այլ զջուրն կենդանի Սա-
մարացւոյ կնոջն արբուցանէր. վաստակեցաւ,
այլ պարաբառնայր գտաժամմանն լուծու-
թիւն գարշապարաց մերոց, որ ի թիւնարե-
րան թշնամոյն. չարչարեցաւ, այլ խրատ խա-

* օր. ցաւոցն: ** Յովհ. Ժ. 18:

զաղութեան մերոյ ի Նմա և Նորա վիրօքն
բժշկեցաք ամենեքեան, խաչեցաւ այլ որ կայ-
րն մեզ Հակասակ՝ երարձ զայն ի միջոյ և
բւեռեաց ընդ խաչափայտն, եղև վասն մեր
անէծք, այլ զմեր անէծքն յանձն իւր ընկա-
լաւ և ընդ մեր անիծիցն պարտուց ինքն
չարչարեցաւ, մեռաւ, այլ ի ձեռն մահու
Տեառն մահ մեռաւ և կեանք թագաւորեցին,
յարեաւ և ընդ ինքեան յարոյց զմեռեալս
Պղամայ և կենագործեաց ի կեանս անմա-
հոս: Սակայն այսպէս գողով ի մարմնի՝ ոչ
կորոյս զանմարմնականն, այլ կաց մնաց որ
ինչ էրն, և եղև որ ինչ ոչն էր: Եւ թէպէտ
կարող էր ազատել զմարմինն իւր յամենայն
կարօտութեանց, սակայն լծեաց զնա ընդ լը-
ծով կարօտութեան և թող ետ մարմնոյն
զիւրսն կրել: Եւ այս յայտնի աճմանէն և ի
զարգանալոյն է Նորա, ի տրտմելոյ ոգոյն
մինչ ի մահ, յասելոյն թէ Մարմինս տկար
է ի ցուցանելոյ զերկիւղ մարդկեղէն բնու-
թեանն, ի քրտանէն որ իջանէրն, յըմբռնե-
լոյն ի վիրացն, յապտակացն, ի չարչարանա-
ցրն, ի մահուանէն և այլ ինչ խոնարհագու-
նից, որ մարմնոյն բնութեան են նշանակիչք,
զի յայտնապէս ցուցցի մարմին և հոգի և
միտք և ամենայն ինչ, որ է ի մարդ՝ ճշմար-
տապէս և ոչ կարծեօք: Այսպէս մեռաւ նա

ճշմ
ուա
րոյ
վա
մի
բռ
զըն
ներ
ճոյ
ժա
սկի
անս
վան
զըն
մեն
երև
սար
կեա
զմա
վա
բու
ճնե
նմի
կան
ի վե
նա
ոչ ս

Վերօքն
ր կայ-
ծոյ և
ն մեր
ընկա-
րնքն
մահու
եցին.
ուեալս
անմա-
րի՝ ոչ
սց որ
էպէտ
ենայն
րդ լը-
մնոյն
և ի
ոգոյն
ողար
անու-
ունե-
անա-
գու-
կիչք,
ի և
մար-
ւ նա

ճշմարտիւ, որպէս զմարդ ճշմարիտս և չրմե-
ուաւ ճշգրտիւ՝ որպէս Աստուած. զի ոչ կո-
րոյս զանմարմնականն և զաստուածականն,
վասն զի մի զօրութիւն խկութեան Հօրէ և
մի իմաստութեան տէրութեանն: Բան անըմ-
բըռնելի, լոյս անզննելի, պարզ իբրև զճնօ-
ղըն, ծածուկ իբրև զՀայր, աներևոյթ յա-
ներևութէ, լոյս ի լոյս, Աստուած յԱստու-
ծոյ, անբաւ, անհաս, անչափ, անանց, ան-
ժամանակ, անօհման, անեղ, անարատ,
սկիզբն, անկատարած, անճառ, անքննին,
անտես, անզննելի, անյօդ, անշարժ, անբո-
վանդակելի, մեծ քան զամենայն և քան
զբնաւ, կարող ամենայնից և բաւական ա-
մենեցուն, և ամենակալ ի վերայ ամենայն
երևելեաց և աներևութից: Այսպէս հաւա-
սարութիւն աստուածային Բանին Հօր ոչ ան-
կեալ առանձնարար ընդ չարչարանօք, այլ
զմարմնոյն իւրոյ չարչարանս իւր վարկեալ,
վասն զի Աստուծոյ մարմին էր, և ինքն յիւ-
րում ամբողջ կացեալ միացեալ և յորմէ-
ծնեալն էր ընդ նմին անբաժանելի և ընդ
նմին յաւիտենական է: Յերկրի ընդ մարդ-
կան շրջեցաւ և յերկինս ակոռ իւրում էր,
ի վերայ խաչին բւեռեալ և ընդ աջմէ Հօր
նստէր, ի գերեզմանի եղեալ և ի ծոցոյ Հօր
ոչ մեկնեցաւ, այլ և ոչ թերևս ի մահկանա-

ցու մարմնոյն: Այսպէս իմաստցիս ի վերայ
Քրիստոսի զաստուածութեանն ընութիւնս
զիւր գերազարգ գերունականութիւն՝ անու-
շահոտ բուրելով աշխարհի:

Իսկ յազազս սրբասացն կցորդի որ ըստ ե-
ռակի անուանցն մարմնացելոյ Քանին ի վերայ
բերեմք զխաչեցարն՝ այսպէս ոմանց իմանի՝ թէ
սուրբ Երրորդութեանն զխաչն սահմանեալ
կամ կազմեալ ախորժեմք: Թէ այդպէս է, յի-
րաւի խորշին և մերժին ի մէնջ իմաստունքն
յունաց, որք առեալ կատարեալ իմաստու-
թիւն՝ անհանձարք եղեն. սակայն ըստ հաճո-
յական և իւրեանցն մտացածին բարուց ոչ
կարեն զմեզ մերձ կացուցանել առ Հերձուա-
ծըն, զոր ոչ է ծանուցեալ մեր: Վասն զի
յեկեղեցիս սրբոց ոչ Երրորդութիւնն թերևս
զայս փառաբանութիւն վերաձայնեալ մատու-
ցանեմք, այլ Որդւոյ միայնոյ. զի որպէս ըզ-
մարդանալն ի կուսէն Որդւոյ միայնոյ հաւա-
տամք, սայսպէս և զխաչն և զմահ Որդւոյ
խոստովանիմք: Այսպէս և համարձակախօսն
Եսայիաս յաթոռ բարձրութեան և վերա-
ցելոյ զՈրդի տեսանէ նստեալ և Նմա սրով-
բէագոչ ձայնն զերեքսրբեանն աղաղակեալ
սրբասացութիւնս ըստ Որդւոյն Որոտման
Յովհաննու աւետարանութեանն. թէ վասն
այսորիկ ոչ կարէին հաւատալ ի Յիսուս, զի

կու
նոցս
զփա
սյսր
բաս
խոր
տեւ
զի
ընծ
ի իս
եկեղ
բազ
Որդ
ուր
ծնօր
ուաժ
թեա
վեր
նեւ
անմ
հին՝
զոր
ուան
բար
նայն

կուրացոյց զաչս նոցա և ապշեցոյց զմիտս
նոցա և թէ Զայս ասաց Եսայի, զի ետես
զփառս Նորա և խօսեցաւ վասն Նորա: * Եւ
սոյսր աղաղաւ միանգամայն իսկ երիս սրբ-
բասացութեամբ զՈրդի փառաբանեմք խաչին
խորհրդով. ըստ սրում և իգնատիոս Հե-
տեւողն առաքելոց տեսանէ զօրս երկնաւորս,
զի ի վերայ Որդւոյ նոյն սրբասացութիւն
ընծայեցուցանէին, այսինքն Տեառն փառաց
ի խաչ ելելոյն: Եւ ըստ սմին սակի ամենայն
եկեղեցիք քրիստոսի ի ժամ սրբոյ պատա-
րագին զերիս սրբասացութիւնսն ի վերայ
Որդւոյն կանոնեալ ** երգեն ցնծութեամբ և
ուրախութեամբ: Եւ սուրբ Հայրն մեր և
Տնօղն ըստ աւետարանին Գրիգորիոս աստ-
ուածահրաշ պատգամացն վարդապետու-
թեամբ զսոյն երիս անուանակոչութիւնս ի
վերայ միոյ Քրիստոսիս սահմանէ. Տեա-
նես, ասելով, զի աստուած և Հօր և
անմահ և Հայր Հանդերձելոյ աշխար-
հին՝ զայս օրածին մանուկս անուանէ,
զոր և ուղղափառ դաւանողք զերիս ան-
ուանաս զայսոսիկ, մի մի ի վերայ յա-
րաբարդելով միոյ մարմնացելոյ Բանին ամե-
նայն շունչ բարեբանէ յասել անդ սուրբ

* Յով. ԺԲ. 59-61: ** օր. կանոնեալ են:

Աստուած զՈրդի, և սուրբ Հգօր զՈրդի, և սուրբ անմահ զՈրդի, որ խաչեցար վասն մեր, զի ողորմեսցի մեզ մարգասիրաբար զանմահն Աստուածն Բանի և զխաչեցարն ըստ մարդկութեանն միում անձին եղելոյն: Իսկ զկնի բանն, թէ Վի է ամենայն երկիր փառօք նորա՝ ըստ ուզգափառ գաւանու- թեան եկեղեցւոյ այսպէս իմանի, թէ Երրորդութեանն փառաւորութիւն յերկրի ի ձեռն մարգանալոյն Տեառն ծաղկաւէտեալ ճօխա- նայ, ըստ որում և Տէր. իսկ առ Հայր ա- սէր. Ես զքեզ փառաւորեցի յերկրի, և յայտ- նեցի զանուն քո մարդկան:՝ Եւ զարձեալ Հայր զՈրդի, թէ Փառաւոր արարի և գար- ձեալ փառաւոր արարից:՝ Այսպէս փառա- ւորութիւն մարգանալոյն Տեառն ի փառա- ւորութեան Երրորդութեանն միաւորեալ ցու- ցանի. զի միութիւն երբեակ և երբեակ ի մի- ութիւն կատարի: Այսպէս մեք յետ երբեկի սուրբն ասելոյ՝ անմահ խաչեցար ասեմք. անմահ Աստուածն Բանի և խաչեցար մարդ- կութեանն՝ միում անձին եղելոյ, և որոշ- եալ զիմաց անձնաւորութեան Որդւոյ ի Հօրէ և ի Հօգւոյն սրբոյ, և զնոյն խաչիլն նմին իսկ փառս անուանեմք. որպէս ինքնին

* Յովհ. ԺԷ. 5 և 6: ** Յովհ. ԺԲ. 28:

իսկ ազօթէր, թէ փառաւորեա զիս, Հայր, փառօքն, զոր ունէի յառաջ քան զլինելն աշխարհի առ իՔէն: * Ոչապաքէն աւասիկ խաչն է փառք. Եհասա ասէ, ժամ զի փառաւորեսցի Որդի մարդոյ: Եւ դարձեալ, եթէ փոքրը մի խոնարհ քան զհրեշտակս ** տեսանեմք զՅիսուս վասն չարչարանաց խաչին՝ փառօք և պատուով պսակեալ: Արդ այսպէս մեք միայնոյ Միածնի Որդւոյն՝ մարմնացելոյ Որդւոյն զխաչեցարն դաւանեալ երգեմք, որ անհասանելին է գիտութեամբ և արարչութեամբ ընդ Հօր և ընդ Սուրբ Հոգւոյն, որ ընդ աջմէ Հօր նստի միացելով մարմնով իւրով, և դատաւոր է և ժառանգ և միայն իսկզբանէ առ Աստուած՝ Բանն Աստուած և լոյս ճշմարիտ: Իսկ որք ոչն ախորժեն զմարմինն Քրիստոսի ի փառս Երրորդութեան բարձրացուցանել և ոչ զԱստուած ասեն խաչեալ, այլ մարդ սոսկ, և զատանեն զՅիսուս ի Քրիստոսէն, և երկու անձինս յայտնեն՝ զոմն չարչարելի և զոմն անչարչարելի, և ոչ ասեն զՄիածին Որդին Աստուծոյ միացելով մարմնով իւրով խաչեալ և չարչարեալ և մեռեալ և յարեալ և նստեալ ընդ աջմէ Հօր՝ ոչ է նա այն, որ անուանեալն

* Յովհ. ԺԷ. 5 ** Նքր. Բ. 7:

կոչի սյսինքն քրիստոնեայ, և ըստ Պօղոսի՝
կրիցէ դատաստանս, ո ոք և իցէ: Իսկ մեք
յաւէտ յարմարական և յիրաւի և վայելուչ
գոլ ասեմք զսրբասացութիւնսն միոյ յանձ-
նաւորութեանն յերրորդութենէն մարմնացե-
լոյ Բանին, որ է մի Տէր Յիսուս Քրիստոս,
որով ամենայն, որ փառաց և զօրութեան
դՔրիստոսդ անունն յինքն պարունակէ. որ
ոչ սոսկ մարդ, այլ Տէր փառաց, որ վասն
մեր խաչեցաւ. որ ոչ թերևս այլ ինչ փառա-
բանութիւն ի ներքս բերի, որով փառաբանի
խաչեալն և այլ սրով փառաբանի Բանն յեր-
րորդութեանն, որում կրկնի ամենայն ծունր
երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանգարա-
մեռականաց: *

Այսպէս ես զայս սակաւուք ինչ ձեզ
հարկեցայ գրել, զի մի լռութեամբ տրտմե-
ցուցից զձեզ, ազաչեմ՝ զի աստուածասիրա-
բար բարեկամութեամբ և իմաստակիր մտա-
ւորութեամբ ընկալջիք զոռ ի յինէն տա-
ցեալսդ, և եթէ դիր բանից տգիտաբար
ինչ լսելեաց ձերոց ծեքիցի, ** զհասարակաց
մարմնոյս բնութեան տկարութիւն և զտգի-
տութիւն ծանուցեալ շնորհեցէք մեզ:
Եւ թէպէտ և իմս ըստերիւրին իմացմունք,

* Փիլիպ. Բ. 10: ** օր. Փեքեցի:

այլ հաւատամ ոչ միտել, կամ թիւրել սրտից
ձերոց, որ էք իսկ հաստատուն սիւնք եկե-
ղեցւոյ, այլ ախորժաբար և բարւոքապէս
խրատեալ և յանգիման կացուցանել զասու-
մըն ասողիս, և սրտիւ հաւատալ յարդարու-
թիւն և բերանով խոստովանիլ ի փրկութիւն,
զի հաւատով փառաւորեսցի ամենեցունցն
Աստուած, և ոչ քննութեամբ ինչ ի վերայ բը-
նութեան աստուածութեանն հասանել խորխ-
տիցիմբ: Այսուհետև կրճիմն բարձցի և
ցանկն քակեսցի և միջնորմն յատակեսցի, և
իւրաքանչիւր ոք ի մէնջ հաստատեսցի ի մի
նոր մարգ, յոր կոչեցաք ծննդեամբ սուրբ
աւազանին, և ալօթանուէր բանն տէրու-
նեան ի մեզ յարագրեալն էր գործեսցի: *
Թէ Արպէս ես, Հայր, ի քեզ և Գու յիս,
կամիմ և սոքա ի մեզ իցեն: ** Այսպէս
եղիցուք կատարեալք ի մի ամենայն հաւա-
տացեալք մարմնացելոյ Բանին կենաց և փա-
ռըս տացուք Հօր և Արգւոյ և Հոգւոյն: ***

* Հոռմ. Ժ. 40: ** Պէտք է լինէր երեւի. ներգոր-
ծեսցի: *** Յովհ. ԺԷ. 21: **** օր. սրբոյ, այժմ եւ մէշտ
եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն: — Չայս թուողծս սուրբն
Ներսէս Համբոնացի եպիսկոպոս տարեալ եղև ի Վոս-
տանդնուպօլիս հրամանաւ Գրիգորի կաթողիկոսի եւ Լեւոնի
բարեպաշտի արքային:

Մայր Աթոռի Տպարանում՝ վաճառում են հետևեալ գրքերը.

	Ռ. Կ.
1. Բագրևանդ և Ջրաբաշխ գաւառ, աշխ. Ս. Հայկունի	1 40
2. Դեօլլինգերի Նամակները, թարգ. Խաչվանքեան	— 50
3. Էլիզէ Ռէկլի, Ռուսական Հայաստան, թարգ. Միաբան	— 30
4. Նոյնը, Լազիստան—Հայաստան և Քիւրդիստան թարգ. Միաբան	— 50
5. Խանդարմուհի Հայկաբանութեան, աշխ. Գ. Եպիս. Այվազեան	— 20
6. Կիրակուայ Հանգստութիւնը և Նորա նշանակութիւնը առողջութեան համար, Դօկ. Նէէարի թարգ. բժ. Մ. Զարգարեան	— 20
7. Մարգարիտ Արքայութեան, Երկնից գրեց Խրիմեան Հայրիկ	— 30
8. Խաչի ճառ, գրեց Խրիմեան Հայրիկ	— 30
9. Դատաստանագիրք Հայոց, Մխիթար Գօշի	3 —
10. Մանկական Պարտէզ, թարգ. բժ. Լ. Տիգրանեան	— 20
11. Պասլիկ և Թունիկ, գրեց Խրիմեան Հայրիկ.	— 60

12. Պատմութիւն ժողովոց Հայաստան-
եայց Եկեղեցւոյ՝ աշխ. Ա. Կալիս.
Մխիթարեան — 20
13. Պատմութիւն Սամուէլ քհն. Անեցւոյ,
հրատ. Ա. Տէր Միքելեան 1 20
14. Չամբու, Սիմէօն Կաթողիկոսի. 1 —
15. Ստորագրութիւն Կաթողիկէ Էջմի-
ածնի և հինգ գաւառացն Արարա-
տայ Ա. հատ. աշխ. Յ. Կալիս. Շահ-
խաթունեան 2 —
16. Նոյնը Բ. հատոր. 2 —
17. Տօմար և Տօնացոյց, աշխ. Գ. քհն.
Աղանեան — 50
18. Պարզ Քարոզներ, Ա. գիրք աշխ. Էմ.
քհն. Նազարեան 15
19. Նոյնը Բ. գիրք — 15
20. Ուսումնասիրութիւն Խորենացու,
աշխ. Գ. Տ. Մկրտչեան — 35
21. Յաճախապատուժ, հրատ. Ա. Տ. Մի-
քելեան 1 —
22. Գեղարքունի աշխ. Մ. արքեպիսկ.
Սմբատեան 2 —
23. Համամ Արևելցի հրատ. Կ. Կոս-
տանեան — 20
24. Յովհաննէս Իմաստասէր հրատ.
Կարապետ վարդապետ — 15

— 20

1 20

1 —

2 —

2 —

— 50

— 15

— 15

— 35

1 —

2 —

— 20

— 15

